

Kvinnorna tar plats i Mjellby

Det tidiga 1900-talets kvinnliga svenska konstnärer har i sommar tagit över Mjellby konstmuseum, annars hemvist för (den manliga) Halmstadgruppen. Det är en pedagogisk och gnistrande utställning, där de mer bortglömda namnen blir de mest intressanta.

Kvinnliga konstnärer har under långa tider förtryckts och förlöjligats - bara för att de varit kvinnor. En av dessa perioder var under 1900-talets början. När deras talanger blev uppenbara och de började ta plats, upplevde många av deras manliga kollegor dem som ett hot. De frystes ut och kritiserades offentligt. Vissa lade ned sina målarpenslar för gott, medan andra fortsatte oförtrutet framåt.

Några som slutligen vann erkännande var som bekant Sigrid Hjertén, Vera Nilsson och Siri Derkert. Deras liv finns nedtecknade i konsthistorien och deras verk är i dag högvilt för konstsamlare. Men många kvinnor nekades en plats i historieskrivningen och är i dag i princip bortglömda.

De berömda och de glömda - Kvinnliga svenska modernister 1900-1930, heter sommarens stora utställning på Mjellby konstmuseum utanför Halmstad. Mjellby, som är Halmstadgruppens museum, har under många år visat

tillfälliga utställningar av enskilda medlemmar ur Halmstadgruppen samt kretsen kring dessa som Fernand Léger och Gösta Adrian Nilsson. Den manliga dominansen har varit kompakt trots att det fanns en hel del kvinnliga konstnärer i dessa cirklar.

Men nu tycks nya vindar blåsa över Mjellby. I några rum hänger den permanenta samlingen kvar med Erik Olsson, Waldemar Lorentzon och de andra, men i övrigt har männen äntligen fått maka på sig.

Målningarna, skulpturerna och grafiken av de omkring 30 svenska kvinnliga modernisterna är som en påse gnistrande ädelstenar som plockas fram i ljuset.

Verken har pedagogiskt samlats under olika teman som självporträtt, mannen, familj och staden. Där finns bland andra välkända pärlor som Siri Derkerts lätt kubistiska Självporträtt med parasoll (1916) och Sigrid Hjerténs expressiva Utsikt över slussen (1919).

Mest intressanta är ändå de mer okända konstnärerna, som Brita Nordencreutz som studerad på André Lhotes målarskola i Paris på 20-talet. I Figur i rött (1923) sitter en kurvig kvinna på en träpall i köket och tänker, iförd en läcker röd klänning. Det är en spännande målning just för att den skiljer sig så mycket från Nordencreutz manliga kollegors porträtteringar av kvinnan, där hon vid den tiden oftast framställdes antingen som en respektabel mor med madonnastatus eller en avklädd prostituerad. Kvinnan i rött är varken det ena eller det andra, hon är vad hon är, en människa.

En av mina personliga favoriter är Tora Vega Holmströms Ryttaren (1921). En androgyn man med breda axlar och smala höfter iförd en tajt grågrön dress. Landskapet är starkt stiliserat och så skevt att det ser ut att kollapsa när som helst. Den näpna ryttaren sträcker dock lugnt ut sin hand i en elegant rörelse och vänder samtidigt bort sin blick. Kontrasterna mellan kaoset och lugnet är frapperande och Tora Vega Holmström har dessutom vänt upp och ned på samtidens gängse normer och låtit mannen ta kvinnans plats som objekt.

Greta Knutson Tzara, gift med dadaismens fader Tristan Tzara, representeras med två målningar, ett ganska intetsägande stilleben samt en abstrakt komposition. Greta Knutson Tzara som levde större delen av sitt liv i Frankrike, experimenterade friskt med bland annat kubism och surrealism. De verk som visas på Mjellby ter sig ganska färglösa jämfört med den betydligt intressantare produktionen som faktiskt finns och som skulle vara betydligt roligare att se. Skulptören Ninnan Santesson är den enda vars verk sträcker sig utanför den aktuella perioden. Porträttbysten Lena (1940-50-tal) byggde hon upp av små lerklumpar som ger skulpturen en gropig yta, ett oglamoröst porträtt av dottern som i sin sårbarhet och enkelhet blir mycket personligt.

Utställningen på Mjellby påminner bitvis om den som Säfstaholms slott i Vingåker visade för två år sedan med kvinnliga modernister från 1900 till 1930. Skillnaden är att Mjellby tagit med betydligt fler konstnärer och fler verk.

Kvinnorna får slutligen den uppmärksamhet som de så länge har förtjänat men detta är förhoppningsvis

bara början. Det är hög tid att skriva om konsthistorien så att kvinnorna, som många gånger faktiskt hade mer talang än männen, får sin självklara plats.

Det är också dags att plocka ned verk av manliga ikoner på landets institutioner som man helst inte får kritisera och i stället fylla väggarna med kvinnlig konst. Varannan damernas kanske skulle vara något?